

je v vseh navedenih primerih koreninil v tistem navdušenju nad ljudskim, o katerem je že bilo spregovorjeno, izhajal je iz fascinacije nad glasbenim, besedilnim in funkcionalnim.

Prav s tega stališča pa je zbirka *Odmevi prvih zapisov* nekaj posebnega in unikatnega, fascinacija, iz katere črpa, je namreč na neki način dvojna. Poleg navdušenja nad samo ljudsko pesmijo jo oblikuje tudi zanimanje za zapis le-te, se pravi, da interes oblikovalcev zbirke ni usmerjen zgolj na objekt raziskav v preteklosti, pač pa objektivira samo raziskavo, njene dosežke in razvoj skozi čas. Zavestno in načrtno, kakor je očitno tudi ob branju spremnega besedila. Kakor vsaka znanost etnomuzikologija mora reflektirati lastno početje in skozi znanstveno prakso analizirati temeljne predpostavke svojega raziskovalnega dela. *Odmev prvih zapisov* je lep primer izdelka, ki ponuja ogledalo sami znanstveni disciplini, katere produkt je. Posredno, mimogrede, kajti najpomembnejša ostaja glasba. Etnomuzikološka avtorefleksija je zgolj nekakšen podaljšek, stranski proizvod, posledica omenjene dvojne fascinacije.

Morda je najzanimivejši premislek, ki ga (mimogrede) producira obravnavana zbirka, vezan na tehnične možnosti in njihov napredek kot pomembno okoliščino znanstvene analize. Terensko snemanje je – odkar obstaja kot raziskovalna opcija – bistven element etnomuzikološkega dela, v zadnjih sto letih pa je zaradi tehničnih sprememb doživelo izreden razvoj. Novi dosežki poenostavljajo proces zvočnega zapisovanja in hkrati izboljšujejo kakovost zapisa, s čimer znanstvena analiza gotovo marsikaj pridobi. Stoletni časovni okvir, v katerem se nahaja obravnavana zbirka, ta napredek predstavlja na najlepši mogoč način. Na drugi strani pa je tehnični napredek povezan s spremembami življenja nasploh, spremembami, ki se tičejo vseh ljudi; konkretno v primeru mikrokozmosa zapisovalske prakse glasbenonarodopisne znanosti pri nas, tako informatorjev kot znanstvenikov.

Glasba, pesmi pa so del življenja, iz življenjskih situacij in izkušenj se rojevajo in jih recipročno določajo ali zgolj opevajo. Spremembe v načinu življenja, predrugačenje navad, vrednostnih sistemov bodo potemtakem nujno povzročale spremembe tudi na področju glasbenega ustvarjanja. Drugačno življenje producira drugačno glasbo. Prav na tej točki miselni okvir zbirke *Odmev prvih zapisov* še razširi svoje meje. Znanost tako strokovno kot tehnično neprestano napreduje, hkrati se – zaradi (v bistvu) tega istega napredka – spreminja njen predmet (slovenska ljudska pesem), s čimer zavrača možnost rigidnega opredmetenja samega sebe s strani znanosti. Meje določanja ljudskega so fluidne in takšne morajo ostati. Ker je fluidno življenje samo. In ravno v prikazovanju razvojnega elementa, te večno spreminjajoče se narave ljudskega, je najnovejša izdaja Glasbenonarodopisnega inštituta najmočnejša in najpovednejša.

Ne morem spregledati ovitka. Izdelek kot vizualna celota sledi sodobnejšim pogledom na znanost in njene produkte, ki da jim vizualna privlačnost ne škoduje, pač pa koristi. *Odmev prvih zapisov* je plošča, ki ji človek ne samo z veseljem prisluhne, z užitek in zanimanjem jo tudi vzame v roke. In to ne samo poučeni, ozaveščeni poslušalec, pač pa tudi tisti, ki o slovenski ljudski glasbi nima pojma in jo po možnosti celo zavrača. Tudi takim morajo biti namenjene tovrstne izdaje.

Boštjan Narat

Thomas Schürmann, *Erbstücke. Zeugnisse ländlicher Wohnkultur im Elbe-Weser-Gebiet*. – Stade: Landschaftsverband der ehemaligen Herzogtümer Bremen und Verden, 2002. (*Schriftenreihe des Landschaftsverbandes der Ehemaligen Herzogtümer Bremen und Verden*; 17). – 864 str., ilustr.

Knjiga Thomasa Schürmanna *Podedovani predmeti. Priče podeželske stanovanjske kulture na območju med Labo in Vezero* je sad štiriletnega (1998–2002) inventarizacijskega in dokumentacij-

skega projekta Historična materialna kultura – urejanje, raziskovanje in ohranjanje (*Historische Sachkultur – Erschließen, Erforschen, Erhalten*). Avtor je pregledal številna gospodinjstva in muzejske zbirke, inventariziral, tekstovno in fotografsko dokumentiral staro pohištvo in druge priče pretekle stanovanjske kulture. Terensko delo so spremljale raziskave pisnih in arhivskih virov, zato je knjiga izčrpen vpogled v stanovanjsko kulturo od 17. do začetka 20. stoletja na območju med Labo in Vezero na skrajnem severozahodu Nemčije.

V obširnem uvodu je z geografskega vidika podrobno predstavljeno področje raziskave in tudi politična, gospodarska in socialna zgodovina območja med Labo in Vezero. Značilnost raziskovanega območja na severu Dolnesaške nižine je, da nima središčnega kraja v notranjosti dežele. Mesta, ki obstajajo že od srednjega veka, ležijo na južnem in severnem robu [str. 8]. Dežela je s treh strani obdana z vodo, z rekama Labo in Vezero ter s Severnim morjem, le na jugovzhodu prehaja Stadska planjava (*Geest*) v Lüneburško resavo. Po dolinah in nižavah planjave so razširjena močvirja, Hudičevo močvirje (*Teufelsmoor*) je največje strnjeno močvirno področje v Nemčiji. Ugodnejše kakor na planjavi so (bile) naravnogeografske razmere po obrečnih nižinah. K tamkajšnji stanovski in lokalni samozavesti je prispevalo tudi dejstvo, da so bili prebivalci obrežja v boju proti plimi primorani v skupno, organizirano gradnjo jezov. Različna kakovost zemlje na planjavah in v nižinah je povzročila tudi razločke v blaginji, kar pa je bilo pogosto – in je še vedno – pripisano razločkom v mentaliteti. Meja med prebivalci rodovitnejših nižin in višje ležečih planjav je bila jasno izoblikovana in težko premostljiva, kar se je izražalo v stereotipih, pripovedkah in anekdotah [5].

Uvodu je dodana predstavitev nalog in virov. V primerjavi z drugimi področji severozahodne Nemčije je bil trikotnik med Labo in Vezero glede poznavanja materialne kulture bela lisa. Medtem ko so bile na sosednjih območjih opravljene številne raziskave in inventarizacijski projekti pohištva, hišne opreme, kositrarske obrti in samih stavb (*Hausforschung*), pa je bilo poznavanje pretekle materialne kulture na območju med Labo in Vezero zgolj točkovno. Kljub temu pa cilj projekta ni bilo zgolj poznavanje, temveč, kakor nakazuje že sam naslov knjige, tudi ohranjanje materialne kulture v njenem tradicionalnem kontekstu, predvsem po zasebnih gospodinjstvih. Ohranjanja in vzdrževanja dediščine po družinah ne morejo nadomestiti muzeji, čeravno je bilo v raziskavo pritegnjeno tudi muzejsko gradivo [18]. Mnogokrat so meje med zasebnimi gospodinjstvi in muzejskimi zbirkami težko določljive, saj tudi v gospodinjstvih predmeti niso zgolj podedovani, ampak jih tudi zbirajo, pri čemer se prej ali slej pozabi, od kod so; mnoge privatne zbirke so sčasoma prerasle v domoznanske sobe (*Heimatstube*) ali muzeje [19].

Vsebinsko težišče dokumentacije je bila stanovanjska kultura, neredko pa so upoštevali tudi druge ohranjene predmete, predvsem delovna orodja, npr. kolovrate, vretena, statve. Prav naprave za izdelovanje blaga dokazujejo, kako so bili v preteklosti gospodarski elementi pogosta sestavina stanovanjske kulture. V socialnem smislu se je raziskava omejila na stanovanjsko kulturo podeželskega prebivalstva, kar je povezano s strukturo raziskovanega prostora in nasploh zaradi redko ohranjenih tvornih sestavin meščanske, plemiške oziroma delavske kulture. Pri tem pa se avtor ni odpovedal predstavitvi socialnih razločkov v stanovanjski kulturi [20].

Avtor se je zavedal tudi slabosti oznake »kultura« v zloženki »stanovanjska kultura« (*die Wohnkultur*). V sodobni humanistiki in družboslovju je samoumevno, da je oznaka »kultura« socialno in funkcijsko široko pojmovana in ni povezana z vrednostnimi sodbami, slabost oznake je v tem, ker omogoča predstave o nečem statičnem in negibnem. Stanovanjska kultura je več kakor seštevek ohranjenih predmetov, Schürmann jo enači z oznako *Wohnen*, ki vključuje tudi individualne in kolektivne vrednote ter navade. Ohranjeni predmeti so zgolj materialna osnova tako široko zajete stanovanjske kulture [21].

V sklepu uvodnega poglavja so predstavljeni viri. Izhodiščni in glavni vir so bili v dokumentirani predmeti. V letih med 1998 in 2001 je avtor obiskal 317 zasebnih gospodinjstev in 46

muzejev, muzejskih zbirk, cerkva in drugih javnosti dostopnih ustanov ter tako inventariziral 3753 predmetov. Skupaj z obiski je bila vodena statistika, ki je omogočala razlago odvisnosti kulturne posesti od socialnih dejavnikov. Vedenje o reprezentativnosti posamičnih predmetov v preteklosti pa je omogočal dopolnjujoč študij pisnih virov, npr. inventarjev, zakonskih in predajnih pogodb. Šele pisni viri osvetlijo posamične ohranjene predmete kot dele preteklih prostorskih postavitvev, pokažejo, kateri predmeti so bili pomembni. Toda tudi pisne vire avtor obravnava kritično: upošteva mogoče vplive na nastanek virov, pozna pravne okoliščine, predvsem dedno pravico [30].

Široko zastavljenemu uvodnemu delu sledi osem tematskih sklopov.

Prvi *Hiša in njena oprema* predstavi različne oblike stavb (*Hausformen*), izsledke (pol)preteklega raziskovanja hiš (*Hausforschung*), graditev, razvoj, strukturo, razširjenost in različice dvoranske hiše (*das Hallenhaus*), ki je bila do 19. stoletja prevladujoča oblika hiše, kot tudi druge hišne tipe in njihovo opremo [51–127].

Naslednje poglavje je posvečeno toploti in svetlobi (*Wärme und Licht*). Avtor opisuje ognjišča in ognjiščne naprave (*das Herdgerät*), peči iz litoželeznih plošč, premične vire toplote, svetila in svečnike [129–186]. V sledečih poglavjih so predstavljeni poglavitni pohištveni kosi: skrinje, omare, sedežno pohištvo, mize, postelje in drugo malo pohištvo [187–632]. Posebno poglavje govori o kositrni posodi in njenih izdelovalcih [633–699].

V sklepnih mislih so na osnovi dognanega podani prostorska členitev raziskovanega območja, notranji in zunanji razločki in enakosti ter vplivi sosednjih pokrajin in mest [703–707]. Avtor spregovori tudi o spreminjanju odnosa do stvari, o tem, kaj so zavrgli in kaj hranili, pri čemer poudari prelomnici: radikalno odstranjevanje starega v modernističnih 50. in 60. letih 20. stoletja ter preobrat v 70. letih, ko so določeni predmeti, že odtujeni vsakdanjemu bivalnemu okolju, znova pridobili vrednost [707–716].

Thomas Schürmann sklene s predstavitev nadaljnjih nalog dokumentacijskega projekta, poudari predvsem praktične spomeniškovarstvene naloge, konzultacije in (po)svetovanja za lastnike ohranjenih predmetov [716–718].

V prilogi je objavljen katalog kositrarjev in njihovih znamenj, devet pomembnejših pisnih virov z razlago manj poznanih izrazov, seznam virov in literature, popis imen, krajev in stvari [719–846]. Besedilo je opremljeno s številnimi fotografijami, risbami, tlorisi, zemljevidi in reprodukcijami.

Knjiga je rezultat večletnega marljivega dokumentiranja in primerjanja. Občudovanja vredna je avtorjeva pozornost podrobnostim, na osnovi katerih zmore postaviti predmete v čas in prostor, poznavanje pisnih virov, s katerimi gole predmete ovije v zgodbe, in navsezadnje nenehno preseganje dokumentacijsko-inventarizacijskih okvirjev. Vsak predmet bralcu približa težko predstavljen pretekli »stanovanjski način« ali »način (pre)bivanja« (*Wohnen*). Delo, ki je zgled temeljito zastavljene, marljivo opravljene in dobro predstavljene raziskave, priporočam v branje vsakemu raziskovalcu.

Špela Ledinek Lozej

Dunja Rihtman-Auguštin *Ethnology, Myth and Politics. Anthropologizing Croatian Ethnology*. Edited by Jasna Čapo Žmegač. – [Aldershot]: Ashgate (Progress in European Ethnology). – xx, 144 str.

Dunja Rihtman-Auguštin (1926–2002) je med evropskimi etnologi in antropologi zagotovo najbolj poznano strokovno pero z območja nekdanje Jugoslavije. Življenjsko in strokovno se je